

Egy és más a kritikáról.

Írta: Gulyás István.

(Folytatás.)

Mielőtt az igazi, a hivatásos, ideális célzatu kritikának alapjairól és eljárásáról szólánánk, ki kell itt térnünk a kontár kritikának azon képviselőire, kik a szimpadi bírálják.

Ha a kontár általában a kritika terén sok botlást s ezzel sok igazságtalanságot követhet el, hatványozott mértékben teheti ezt a *specialis* szimpadi kritika sikamlós paraktéjén. Kivált manapság, mikor csak a nagyobb lapoknak vannak hivatásos, szakértő színházi referensei s a kritikát legtöbbször tapasztalatlan, elméleti tudást nélküli újdonságírók gyakorolják.

Ennek a sajnálatos körülménynek tudható be az a szomorúan kómisuk tünemény, hogy példán a különböző lapoknak ugyanazon egy előadásról gyakran egymással homlokkezonyest ellenkező ítéletek van. Mert hát ezeknek a felelmes kritikai pálcát szühoztató uraknak nincs közös alapjuk, nincs közös kiinduló pontjuk. Idejük, helyesleiben: véleményük a személyes, egyéni benyomások ingadozó, sippedékes talajalából sarjadzik ki s ennek a színtét is viseli magán. Tág tere nyílik itt a rokon- és ellenszenv tülzó nyilvánulásainak, minthogy ezen az igazságtól mindenkor messzejáró indulatokat nem korlátozzák a normatív, örök érvényű eszthetikai törvények, melyeket a kontár, vagy nem ismer, vagy, — ami még veszélyesebb, — ismerni nem akar. A kontárszimpadi kritikusanak három kiinduló pontja lehet s vagy tetszik neki az előadó művész, vagy nem tetszik, vagy közönyös íranta. (Lehet még egy negyedik is: t. i. befolyásoltatja magát pro vagy contra; ez sem ritkaság ugyan, de mégis erkölcsi abnormalitás számba megy s már inkább a társadalmi becsület-bíroság felzóséke, mint a tudomány elé tartozik.) — A tetszés következménye: desőtő hymnusok; a nemtetszésé: alaptalan ráfogások, indokolatlan gánccok; a közönyösségé: limonádészertő, zagyvatag kerülgetése az igazságnak, halmozta a semmit mondó, üres frázisoknak. Egyik éppányira sértő, éppányira igazságtalan, mint a másik.

Ilyen alapon nyugodván a kontár színházi kritikus ítélte, egészen természetes, hogy személylyalogató; tisztán egyéni benyomásaiból indulván ki; nem is lehet tőle más várnunk, minthogy egyik színpadon nézve érte el, a másikat leszólja — sít venio verbo — a sárga földig. Ítéletét mindenkor az indoklás hiánya, vagy — a mi még rosszabb — helytelen okokkal való bizonyítás jellemzi. Állításai nagyobb részt: jó volt, rossz volt, vagy e két kifejezésnek tülzó fokban való variánsai. Ha pedig indokol, indokolása is merő állítás, mely maga is bizonyításra szorulna. Az effle kritikákban lépten-sarpon tudókizotantunk ilyen általánosgokkal: X — Y ezt, meg ezt a szerepet kifogástalanul, megdöbentő hűséggel alakította; ebben meg ebben a szerepben utóérhetetlen volt; X színesz nem is szimpadra való, hanem orpheumba, mert nagy mértékben tülzó; Y művésznő isteni teremtés, gyönyörű alakja, ragyogó szemei vannak; Z. jobban tenne, ha ott hagyná a szimpadot, mert nem adta való stb. stb. De a miért-e s hangzatos állítások olvasásánál hibát vetjük fel, mert az azért-ot meg nem találjuk. Az általános, kongó, üres frázisok halmozta a feltétlen desieretnél még gánssal egyebet nem mond. Pedig ha minden kontár-kritika sért, legjobban sért a kontár színházi

kritika. Minden fajta művész elfogult kisebb-nagyobb mértékben s nagyon érzékeny még az igazságos kritika íránt is. Legérzékenyebb művész faj azonban a színesz. Es ez nagyon természetesen, igaz ugyan, hogy a színesz a jelen művésze s a silya, a rosszakaratú kritika gánésait nagyon ellensúlyozhatja a miértő, jó ízélesi közönség elismerése; de a színesz, mint minden művész, a jövő nemzedékek előtt is tündökölni akar hírel; ez a remény adja íléletét, ez képesti a küzdelmes pályá nehézségeinek legyőzésére. De a jövő nemzedék ítéletét, elismerését csak az írott kritika szerezheti meg számára, közönségének tetszésére, tapsaira nem hivatkozhatik, művésztől elhangzik, nem halhat meg abban a tudatlan büszkén, mint a költő; hogy ha a jelen nem elfogadja, majd igazságosabban fog feleltélni az elmulynyalja jövő nemzedék.

Azért a kontár színházi kritikuskok hada méltó i gyűlölt faj a színesz és az igazságot kedvelő laikus előtt is. Azért a becsületes, törekvő színeszek és az igazság érdeke egyformán megköveteltik azt, hogy e kontár-hadat irgalom nélkül leleplezzék, vagy ami még tisztább ut, az okok nemes gyűgyverével harcolj igazságos kritika argumentaival ellensúlyozzák.

E kitérés után lássuk már, mi az igazi kritika, minő fogverekkel, milyen előkért és milyen módo harcol.

(Folyt. köv.)

I v á n .

Írta: Vityi József.

I.

Belépett . . .

Orkánserűu tapsvirág tört ki fenn és lenn s a virágzópor, a mivel tisztelői letek meg Blánkat, az ünneppr amidonóit, nem is hullott, de szakadt a szimpadlásról.

„Venus látodalmát”, ezt az öröksépet operát adták s ebben ő jászottta a főszerepet: Venus!

Beléps dalát majdnem elfelejté. Lámpaláng érzett, mint valami kezdő primadonna? . . . Nem! Hangja már édes zibongásúgá hoda idegenként, s a pajkos dal felforrhatja véruéket s az a lehelletserűu fátol, a mely szoborszerűségűu tagjain gyűrűzve himbalódzik alá mintegy elvarázsolják a földi alakot, eszményivé teszik, elvihar nem is ember, de az antik istennő szállott volna alá, hogy babért arasson.

Szegény fu!

Ma volt először színházban. Otthon, abban a kis vidéki városkában nincs színház, néha vetődik oda egy-egy truppa, az is szemétn szedett svihakokból áll, azért nem érdemes nézni kidobni. Nem érleles, kivált akkor, ha — nincs! Szeresnére volt városkájukban egy négy osztályú gimnásium, ebben tanult s most, hogy folytassa tanulmányait felkülté a fővárostba!

„Menjen szeresnére próbálni: Tanult ott már szegény ember is, neveljen uri gyerekekkel, jöjjen ki, ugy a hogy . . . szegényesen, nyomorogva.

A ruha is alig akadt meg rajta, az a pénz, a mit protektorától kapott kasztra, bakásra se eég.

Megkuporgoztatí pénzén most jött először színházba.

Hár ne jött volna!

A mint a karzat tekervényes képesépen felment s belépett meglepte, az óriás terem, a gazdag ara-

SCHWARZ VILMOS

BUTORGYÁROS DEBRECZENBEN N.-Várad-u. 2089.

ajánlja dusan felszerelt saját gyártmányú bútorait
a u. é. közönség szíves figyelmébe. 029. 50-13

nyozás, a bársonnyal bevont páholyok — a csillár! Istenem ő még lyet nem látott! Ez más világ lehet! ez a fény! ez a pompa!

S midőn belépett Vénus!

Szívét, lelkét meglepte a test szépsége, az öltözék harmónikus lágyasága s a dal . . . Oh ez nem is földi . . . ez a sfarák zenéje . . .

Elkübölt s valami őrül érzett, a mit életében soha.

Lebecsáttották a függőnyt.

A szolgák alig tudták megérteni vele, hogy a darabnak vége, menjen haza.

„Haza — igen haza.” — Lebándukolt a lépcsőkön s kint, midőn a szabard őr s a szél hőhelyt csapott arcára, — fellélekzett.

„Tehát csak álom volt — gondolta — egy jó álom.”

De mégse, — A mint a hideg levegő átjárta kopot, szakadozott ruháját magához tért.

Önkénytelenül vitte lába a lépcsőházhoz. Ott a falnál meghúzódott. — Az ósztöne azt sugta, hogy meglátja.

Csakugyan jött. — Egy pár fiatal uri ember követte. — Nevetve fogott kezét az urakkal s foluzgrott a kocsijába.

Iván különösen érezte magát. Egyik perczben szeretet világa oda rohant hozzá, a másikban pedig úgy érezte, hogy jobb lenne nem is élni. — Ugy állott a lépcsőházhoz dőlve, mintha kőszobor volna.

Az urak kocsiba ültek. A kocsis lovai közé vágott s midőn mellette elhaladt rákiáltott.

— Menj haza te . . . !

Ez magához térítette. Megindult a frissen esett havon s a mint ropogott a hó lába alatt, megjédt saját kopogásitól s elkezdett futni.

(Folyt. köv.)

Színházi hírek.

A paradicsom.

Zenétjő írta: Barna Iszó, szövegét: Gárdonyi Géza.

Bemutatója: 1896. október 21-én.

A szin a paradicsomot ábrázolja. Függöny felmentekor az angyalki kura dicsőíti a teremtes remekét, melynek végzetével *Ádám* lép föl s egy gyönyörű $\frac{1}{2}$ -os allegorizálóban mondja el örömét, hogy él. Majd egy szellemes monológ ostromozza a jelenéridei kinövésit, gunyolja a társadalmi szokásokat s különféle hatóságai rendszabályokat. *Ádám* aztán jól kigyönyörködte magát a különféle paradicsomi állat és növényvilágon, de boldogtalan, mert egyedül van s nincs, aki megédesítse unalmas örömét: nincs asszony! Keservét egy $\frac{1}{4}$ -os „Mit ér a kínesek garmadája, ha nincs ki fölém elvegye” kezdetű románczban foglalva elalszik. Ekkor jön az angyal s egy nagy olóval kivágja *Ádám* oldalbordáját, a esontol eldobja s a nyitott helyre zsákyaró ezérmé, és tüvel varrja be. Furiós zsepre jön *Eva*: a borda, egész tragédiabéli kuszitában, azzal a kilöbögéssel, hogy egy lorngettét is használ *Ádám* fixálására. Megismerkedni s megszeretni egymást pillanat műve, s ez a szerelmi duett ($\frac{1}{4}$, aztán $\frac{1}{4}$) a darab remeke. Mig *Ádám* és *Eva* párja szerelmi mámorban élnek, rajtuk át *Mihály* arkangyal, a paradicsom m. kir. rón-

dere s a tilalomfára kiakaszt egy főkapitányi rendeletet, a mely szerint „sz e fának gyümölcséből való evés az örök életet adó fűszek s egy bajos nocturnájával (terzett) kívának egymásnak jó éjszákát. Érvát nem hagyja nyugodni az alma tilalom: folyton nógátja *Ádámot*, hogy szakítottan abból a bizonyos almából s végre is *Ádám* nem tehet mást, hogy *Eva* idegrohamát lecsillapítsa, megjelizeti nevével az almát s maga is beharap. Nosza *Mihály*nak se kell több: irritózás spektákulumot csinál s minthogy *Ádám* nem tudja kifizetni a bírságot, kikergeti őket a paradicsomból. É képezi a finalét, mely alatt a suftúk közül *Ádám* egy gigeri ruhát, *Eva* meg egy esküvőnyevet és napernyőt kap hozományul; no meg a darab szerint két gölya is berepül két kis pályás babával, az egyiknek *Kaira*, a másikon *Abel* fellírással.

Ez a rövid meseje ennek a bajos zenéjű kis operettnek. *Ádám* szerepét *Békessy* Gyula játssza, míg *Eva*t a szép *Szende* Anna fogja csenög hangján előcseseregteni. *Mihály* jóitzi szerepe pedig *Beckzy* József kezében van. Az érdekes és rendkívül mulatótató kis operette felhívjuk a közönség figyelmét.

— **Kállay Lujza bemutatója.** Kállay Lujza, a kitűnő alt-énekesnő szombaton e hó 24-én első nagy szerepében, Angot-ban lép föl. E darabban lesz először alkalma közönségünknek az ő pártján művészetét és teneményes alt hangját csodálni. Kállay a vidék legelső alt-énekesnője s a szombati énekparthie, mint mondani szokták, hangjában fészlik. Így tehát a szombati előadás szokatlanul érdekesnek ígérkezik. Mint értesülünk, Kállay ez alkalommal lelkes tünetések központja lesz.

— **Becsületszó.** *Szigeti* Józsefnek e rendkívül ügyes s a Telekypályázaton 40 arannyal jutalmazott 2 felvonásos vígjátéka kerül ma szinre a „Paradicsom” ez. operettel együtt. Igen jó szerepei vannak a vígjátékban *Szabó* Irmának, *Komjathy*, *Benedek* és *Szilgyi* Vilmosnak.

— **Szintársulatunk tagjainak ismertetése.** A mit lapunk megalapításakor megígértünk, hogy szintársulatunk tagjait egyenként bemutatjuk olvasóinknak, részben már be is váltottuk azzal, hogy a mi „ripacsunk” *Retgei* Fridolin által megénekeltettük azon művésznőket és művészeket, kik egyik-másik darabban kitűnnek. Most egy hosszabb cikksorozatban, melynek közzését már meg is kezdtük, fogunk foglalkozni társulatunk minden egyes tagjával. Visszaemlékezve az eddig nyújtott alakításokra méltányoljuk tehetségeiket és művészetüket s mondjuk el véleményünket róluk. Így aztán felesleges válnék az apróbb darabokról napról-napra való kritika írás is, mivel ismertetésünkben visszatérünk mindegyiknek alakítására. Ezzel kapcsolatosan megkezdjük azon apróbb bajos cevegésnek közzését is, a melyeket e mi aranyos színésznőnk írtak, mindegyik tárgyát az ő színész életéből merítvén. Szorgalmasan dolgoznak most ezen bajos elbeszéléseken szabad idejükben színésznőnk is hiszünk, hogy ezen irodalmi esakorral, kedves olvasmányt nyújtnak olvasóinknak.

Üjdonságok az őszi idényre női divatszövegekben, szinés selymekben, diszettek legelőcsőb-an beszerezhetők *Szabó* Lujza fiai cézgnél.

Ripacs.

Szinpadi gombák!

(Főbérletek, nagymondások a szinpadon.)

I.

Sugó.

Ne kérd, ki voltam és honnan jövök.

(Vadon fia.)

Színész.

Ne kérd! kimultam! rokkant levék.

II.

Színész.

Sugó.
Hisz egyszer így! máskor pedig másként szólsz.
(Bánkótn.)

Hisz egyszer így — — arafáskor pedig másként szólsz.

III.

Ne virágot, de gyász-fátyolt!

(Nobis Kata.)

Ne virágot — gyász-fátyolt — — de feketeét!

Főtér 2138. sz.

BIEDERMANN-
PALOTA

Steiner József ferfi- és gyermekruha verseny-sarnokában

30. 10-8. már megérkeztek
a legújabb divatu
őszi és téli árak
a legolcsóbb árak mellett.

CSOKONAI

NYOMDA- ÉS KIADÓ RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

DEBRECZENBEN, Főpiacz, Simonffy-ház.

Ajánlja a modern nyomdászati követelményeknek megfelelően berendezett a legnagyobbított

KÖNYVNYOMDÁJÁT

mely újabban a legdiszesebb betűkkel szaporítottott a legkényesebb igényeket is kielégítheti.

ÁRAINK HATÁROZOTTAK, OLCSÓK.

KÖNYVKÖTÉSZEZETÜNK

a legizlésebben teljesít minden e szakba vágó munkát, a legegyszerűbbtől a legdiszesebbig.

Imakönyvek, diszalbumok és emlékkönyvek

esont-, bőr-, bársony-, selyem- és vászon-kötésben, arany vagy ezüst diszítéssel.

Vidéki megrendeléseket gyorsan és pontosan teljesítünk.